

چگونه اعتماد مردم را به علم جلب کنیم؟

در جهانی که هر روز بیش از پیش به علم و فناوری وابسته می‌شود، درک عمومی از علم و سطح اعتماد مردم به آن، به مسئله‌ای حیاتی در زندگی اجتماعی تبدیل شده است. پژوهشی تازه، زوایای این اعتماد را بررسی کرده است.

در جهانی که هر روز بیش از پیش به علم و فناوری وابسته می‌شود، درک عمومی از علم و سطح اعتماد مردم به آن، به مسئله‌ای حیاتی در زندگی اجتماعی تبدیل شده است. پژوهشی تازه، زوایای این اعتماد را بررسی کرده است. به گزارش ایسنا، در دنیای امروز، علم نه تنها ابزاری برای فهم جهان، بلکه نیروی تغییرآفرین در زندگی روزمره ماست. همه چیز، از وسایل خانه گرفته تا روش‌های درمان بیماری‌ها، بر پایه پیشرفت‌های علمی شکل گرفته‌اند. اما در کنار این دستاوردها، پرسش‌های تازه‌ای هم پدید آمده است: چقدر باید به علم اعتماد کرد؟ آیا تمام اطلاعات علمی معتبرند؟ و مردم تا چه اندازه در تصمیمات خود به داده‌های علمی تکیه می‌کنند؟ دغدغه‌هایی از این جنس، به ویژه در شرایط بحرانی مانند پاندمی کرونا، اهمیت اعتماد به علم را بیش از پیش نمایان ساختند.

در کنار موفقیت‌های علمی، گاهی پیامدهایی پدید می‌آیند که زمینه‌ساز نگرانی‌های عمومی می‌شوند. از مثال‌هایی مانند آثار جانبی داروها تا فناوری‌های پیچیده مانند شبیه‌سازی و دستکاری ژنتیکی، همگی نشان داده‌اند که علم گاهی ترس‌آفرین نیز هست. در نتیجه، جامعه دیگر فقط مصرف‌کننده علم نیست، بلکه به دنبال پاسخ‌گویی و شفافیت از سوی دانشمندان و نهادهای علمی است. این شرایط باعث شده بررسی اعتماد عمومی به علم، یک موضوع جدی و کاربردی باشد که می‌تواند بر سیاست‌گذاری علمی کشور نیز تأثیر بگذارد.

در همین زمینه، نادر رازقی، دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران، به همراه دو تن از همکارانش از همین دانشگاه و با همکاری مرکز تحقیقات سیاست‌های علمی کشور، پژوهشی را با هدف شناخت نگاه مردم به علم و فناوری با تمرکز بر شهر تهران انجام داده‌اند. آن‌ها در این پژوهش تلاش کردند تا بفهمند چه عواملی باعث افزایش یا کاهش اعتماد مردم به علم می‌شود.

در این مطالعه، از روش پیمایش استفاده شده؛ یعنی محققان با طراحی یک پرسش‌نامه، داده‌های خود را از ۴۱۰ نفر از شهروندان تهرانی در مناطق مختلف شهر گردآوری کرده‌اند. شرکت‌کنندگان به صورت تصادفی از مناطق ۲۲ گانه تهران انتخاب شده‌اند تا دیدگاه‌های متنوعی بررسی شود.

یافته‌های پژوهش نشان دادند سه عامل اصلی در اعتماد مردم به علم و فناوری تأثیر دارند: میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های علمی (که با عنوان «شهروندی علمی» شناخته می‌شود)، استفاده از رسانه‌ها برای دسترسی به اطلاعات علمی، و درک عمومی افراد از مفاهیم علمی و فناوری. به عبارت ساده، هرچه افراد فعال‌تر، آگاه‌تر و مطلع‌تر باشند، اعتمادشان به علم هم بیشتر خواهد بود.

در ادامه مشخص شد که اعتماد علمی تنها بر پایه دانش نیست، بلکه بر پایه مشارکت نیز هست. یعنی وقتی مردم در انجمن‌ها و مراکز علمی حضور دارند یا در فعالیت‌های علمی شرکت می‌کنند، حس نزدیکی بیشتری با علم پیدا می‌کنند. این نزدیکی باعث اعتماد بیشتر به علم می‌شود و در نتیجه، همبستگی جامعه با نهادهای علمی تقویت می‌شود.

تحلیل‌های تکمیلی نیز حاکی از آن هستند که «سواد علمی» به معنای توانایی فهم و ارزیابی اطلاعات علمی و «نگرش علمی» به معنای نوع نگاه فرد به علم، دو مؤلفه مهم در اعتمادسازی‌اند. به خصوص زمانی که مردم توانایی تفکر انتقادی دارند، راحت‌تر می‌توانند اطلاعات درست را از نادرست تشخیص دهند و به منابع علمی معتبر اعتماد کنند. همچنین، رسانه‌ها اگر به

درستی و به شکل بی‌طرفانه اطلاعات علمی را منتشر کنند، نقش مهمی در افزایش این اعتماد خواهند داشت. این نتایج در کنار دیگر مطالعات داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهند که شهروندی علمی، درک درست از علم، و ارتباطات رسانه‌ای مناسب می‌توانند به طور مستقیم اعتماد عمومی به علم و فناوری را افزایش دهند. به همین دلیل، لازم است سیاست‌گذاران علمی کشور، به جای تمرکز صرف بر تولید علم، روی ترویج علم و دسترسی پذیری آن برای عموم مردم نیز سرمایه‌گذاری کنند.

قابل ذکر است این نتایج جالب و ارزشمند که انتشار آن‌ها گامی مهم در تقویت پیوند میان دانشگاه و جامعه به شمار می‌رود، در شماره‌ای از دوفصلنامه «جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی» به چاپ رسیده‌اند؛ نشریه‌ای علمی وابسته به دانشگاه مازندران که به بررسی مسائل اجتماعی از دیدگاه‌های پژوهشی می‌پردازد.